

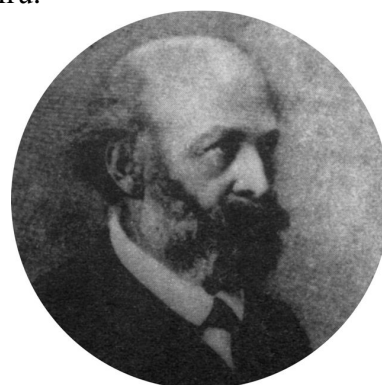
Jáchymovští spasitelé

Slibný rozvoj těžby v jáchymovských dolech ve 2. polovině 18. století záhy přinesl vystrážlivění. Začátkem 19. století již patřila většina jáchymovských dolů státu (s výjimkou městského Dolu Svornost), neboť soukromá těžářstva opustila svůj důlní majetek, protože jim nevynášel tolik, aby byly alespoň plně pokryty náklady. Těžební konjunktura tedy netrvala dlouho. Přechodem těžební činnosti do hlubších pater se doly neustále zatápěly a finanční náklady na jejich údržbu vzrůstaly. Na řadě míst musely být ponechány nevydobyté rudní zásoby. Počet horníků se neustále snižoval a i do budoucna se počítalo s další restrikcí. Roku 1825 pracovalo v jáchymovských dolech už pouze 232 horníků. Doly se stále více zatápěly a zdálo se, že je jejich osud definitivně zpečetěn. V letech 1837-1847 provoz v dolech téměř ustal, přesto byl stav zaměstnanců překvapivě zvýšen o 100 havířů.

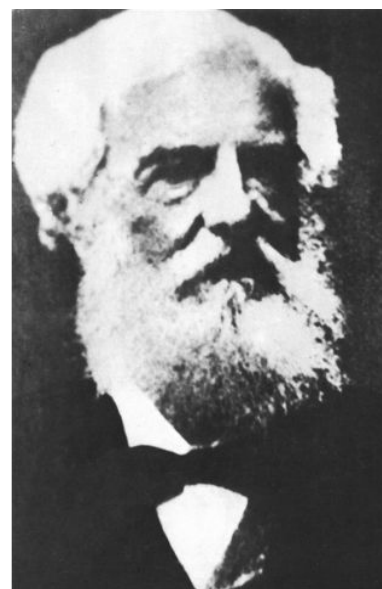
Během 40. let 19. století totiž ve světě došlo v důsledku rozkvětu výroby uranových barev k prudkému vzestupu cen smolince, což zaregistrovalo i nadřízené ministerstvo ve Vídni. Přestože ještě nikdo ani netušil, že na obzoru se rýsuje třetí rozmach jáchymovských dolů, tak zbrusu nová surovina umožnila realizaci celé řady nových organizačních opatření. Za velmi šťastné lze považovat to, že roku 1848 byl do Jáchymova poslán významný specialista na vodotěžní techniku, Petr Ritter von Rittinger (1811-1872), rodák z Nového Jičína, pod jehož vedením byly jáchymovské státní doly modernizovány. Rittingerův vodosloupový žentour a postupně uskutečňované dalekosáhlé změny v technickém vybavení dolů opět umožnily těžít zatopené dobývky. Roku 1850 byl povolán na Ministerstvo orby do Vídně, kde působil až do své smrti.

Neméně šťastným tahem Vídně bylo, že pověřilo nadějněho chemika Adolfa Patera (1819-1894), praktikanta v hlavním Pruběřském a mincovním úřadu ve Vídni, aby vypracoval levnou metodu výroby uranových barev ze smolince. Patera již roku 1847 předložil císařské akademii věd ve Vídni levný postup na výrobu uranové žlutí. Aby mohl svůj výrobní postup realizovat ve velkém měřítku, bylo mu to umožněno zpočátku v Příbrami a od roku 1852 v Jáchymově, v objektu c. k. Stříbrné tavicí huti. Ta byla v letech 1851-1853 zcela přestavěna a modernizována. V nově zřízené chemické laboratoři Patera uskutečnil větší pokus s výrobou uranové žlutí, který se osvědčil.

V létě r. 1855 se začalo se stavbou nové továrny na výrobu uranové žlutí (k. k. Urangelbfabrik, později zvané k. k. Uranfabrik), v těsné blízkosti Stříbrné huti. Práce pokračovaly velmi rychle, takže již v říjnu roku 1855 mohla být zahájena výroba uranové žlutí v technickém měřítku. Patera tak zachránil Stříbrnou huť před neodvratným zánikem. V letech 1855-1858 dokonce vylepšil výrobu stříbra a nikl-kobaltových rud zavedením nového hydrometalurgického postupu (výroba tzv. mokrou cestou), ale výroba stříbra se již nacházela v takovém úpadku, že koncem r. 1869 (podle Hrabáka 1867), pro naprostý nedostatek stříbrných rud v Jáchymově, stejně zanikla a byla přenesena do Příbrami. Stejným způsobem bylo zasaženo

Petr Ritter von Rittinger

Adolf Patera

i zpracování nikl-kobaltových rud, které bylo přesunuto do saského Freibergu. Paterova technologie výroby uranové žluti byla slibným začátkem nově se rodícího odvětví výroby uranových barev pro barvení skla a porcelánu. Nejvíce se ale proslavil novým způsobem výroby stříbra (mokrou cestou), který byl po něm nazván, a který z Jáchymova pronikl do celého světa. Patera dokázal získat z komplexních jáchymovských rud vanad, nikl, kobalt a vizmut, což před ním nikdo v celém Rakousku nesvedl. Po odchodu z Jáchymova (1857) se stal ředitelem Státní metalurgické laboratoře ve Vídni.

Od r. 1854 se na Paterových výzkumech podílel i chemik Arnošt Vysoký (1823-1872), který mu byl přidělen c. k. hutním úřadem v Jáchymově. Vysoký pokračoval v činnosti i po Paterově odchodu z Jáchymova a rozšířil sortiment vyráběných barev o některé novinky. Tak byla získána celá pestrá škála rozličných uranových barev. Svou neobyčejnou kvalitou a dokonalostí, která předčila i anglické uranové barvy, si jáchymovská továrna získala světovou pověst. Výrobky jáchymovské uranové továrny byly oceněny na četných mezinárodních výstavách medailemi.

Sekční rada Petr von Rittinger, který byl přednostou jáchymovského horního úřadu v letech 1848 a 1849 a zabýval se technickými otázkami, a Adolf Patera spolu s Arnoštem Vysokým, kteří zavedli nové úpravenské technologie, se v polovině 19. století nejvíce zasloužili o rozvoj Jáchymova.

Rok 1898 lze považovat za další mezník v dějinách jáchymovského hornictví. Končí první uranová éra jáchymovských dolů a začíná jejich další slavné období, trvající až do vypuknutí 2. svět. války, a to získávání radia ze zdejších uranových rud.

Konec 19. století znamenal objev radioaktivity, která otevřela dosud netušené možnosti rozvoje. Paní Sklodovská-Curie se spolupracovníky izolovala radium a Jáchymov měl náhle zaručenu další perspektivu v podobě jeho výroby, ale na blízku se už krčilo další překvapení. Hornické město se mělo stát i městem lázeňským. Začátkem 20. století, v souvislosti s objevením praktického použití radia, začal stoupat význam Jáchymova jako lázeňského města. Základy k tomu položil Josef Štěp.

Arnošt Vysoký

jáchymovští havíři jsou v pohodě, zase mají práci jistou

(1904)